

Les v Kuala Selangor

Foto: Tomáš Grim

Kam poprvé do tropů?

Čtyři z pěti ptačích druhů žijí v tropech. Těch pár druhů živořících v mírném pásu jsou pak „úchylové“ – od typických, tedy tropických opeřenců se odchyľují svým chováním, fyziologií i ekologií. Chceme-li vidět typického ptáka, budeme na krmítko koukat marně. Ale jak si vybrat z nepřeberné nabídky tropických zemí? Směřovat svou první tropickou anabázi na Papuu, do Bolívie či do dnešního Mexika není zrovna

dobrý nápad, ať už z hlediska logistiky, bezpečnosti, či komunikace s místním obyvatelstvem. Nemluvě o zahlcení novými druhy: po pár hodinách pozorování a prvních desítkách „lajfků“ vás kakofonie barev a ohňostroj zvuků (nebo naopak) zaženou do nejbližší putyky, kde svou migrénu utopíte v záplavě levného třtinového rumu. Novic tropického „birdingu“ by si tedy měl vybrat zemi, kde je ptačích

druhů zvládnutelně (Peru či Ekvádor opravdu ne), země je bezpečná, logisticky vstřícná, uživatelsky příjemná, lid přívětivý a domluva s domorodci snadná. Tedy pevninskou Malajsií.

Proč právě Malajsie?

Ptačí diverzita je tu vysoká (662 druhů), ale i pro začátečníka zvládnutelná. Druhy jsou relativně snadno určitelné, přinejmenším ve srovnání se zástupy prakticky totožných jihoamerických hrncířků, mravenčíků a tyranů. Jsou dostupné použitelné určovací příručky (Jeyarajasingam & Pearson 2012, ale víc doporučuji klasiku, která pokrývá celou jihovýchodní Asii: Robson 2005). To v tropech není žádná samozřejmost: podstatná část tropických „fldgajdů“ se hodí na leccos kromě určování ptáků v terénu¹, některé země pak nemají vlastní atlas vůbec (např. Bolívie).

Kdykoli se kamkoli snadno dopravíte: pevninská část Malajsie je poměrně malá, dopravní síť i řád husté, autostop snadný. Všude se lze domluvit anglicky, výjimečně rukama – lidé jsou přátelští (s tím raději na Nové Guineji nepočítejte). Tento asijský tygrík také nehrozí žádným zásadním kulturním šokem (který je vnímavému návštěvníkovi zaručen např. v Indii). Přestože je Malajsie na asijské poměry drahá, na poměry

naše je levná. A především: z hlediska gastronomického je Malajsie, podle mnohých, země č. 1 ve známém vesmíru. I obyčejné variace na téma „rýže“ (nasi goreng nebo snídaně nasi lemak) strčí většinu českých specialit do kapsy. Ptáčkaři pak ocení pivo Kingfisher.

Navzdory mediálním bludům o Amazonii najdete nejohroženější nížinné deštné lesy právě v jihovýchodní Asii². V západní Malajsií byly dokáceny všechny lesy mimo chráněná území už před dvěma dekádami. Nicméně tu najdete velké pozůstatky „deštnáků“, včetně nejstaršího deštného lesa na planetě v národním parku Taman Negara³.

Kdy vyrazit?

Jak je pro tropické země typické a pro jižní Asii tuplem, sezonalita je tu nevýrazná – průměrná roční teplota 28 °C by mohla charakterizovat téměř kterýkoli měsíc v roce. Asijské tropy jsou vlhčí než americké či africké: vlhkost

vdychu je celoročně přibližně 90%, prší každý den, typicky odpoledne. Vhodná doba je spíše březen–září, kdy prší trochu méně než v říjnu–únoru. V březnu a dubnu je nápadnější hlasová aktivita (hnízdni období) a tím pádem ptactvo snadněji k dohledání („bez znalostí ptačích hlasů do tropů nelez!“). Pokud máte zájem vidět kromě „starousedlíků“ i zimující migranty, jeďte v zimě. Tah vrcholí v dubnu a říjnu.

Praktické rady

- ♦ Do terénu nezapomeňte dostatek vody (min. 4 litry na den). V podrostu deštného lesa může být díky „slunečniku“ korunového patra šalebně chladivo. Dehydratace je riziko č. 1.
- ♦ Dlouhé rukávy a nohavice lehkého prodyšného světlého oblečení ochrání před slunečním žářem, resp. bodavým hmyzem (s dopomocí repelentu).
- ♦ Pijavky se protáhnou i sebemenšími škvírami, ale ponožky přetažené přes konce nohavic a dostatek repelentu invazi omezí. Na přisáté pijavky patří sůl, repelent či zapálená

² *Vesmír* 85(3): 140–147
³ *Živa* 48(4): 189–191

¹ *Vesmír* 89(10): 602–607

cigareta. Na ránu pak dezinfekce – rány se v tropech zaniť snadněji než u nás.

- ♦ Riziko malárie je v pevninské Malajsii malé. Každopádně je před cestou nutná konzultace s lékařem, ať už se pro antimalarika rozhodnete, či ne.
- ♦ Ideální způsob, jak navštívit Malajsii, je využít „stopover“ na cestě jinam. Např. lety do Austrálie a na Nový Zéland často staví v Kuala Lumpur nebo Singapuru. Mnoho leteckých společností umožňuje cestu přerušit a pokračovat o pár týdnů později dál. Cenu letenky stopover nenavýšuje.
- ♦ Vzhledem k hustotě vegetace a plachosti mnohých tropických opeřenců je tropický birdwatching často velmi frustrující zážitek. Pomáhá playback (samozřejmě přiměřeně), znalost právě plodících stromů, které lákají množství plodožravých druhů, a pohyb po cestách zařízených ve svazích – máme větší rozhled a vidíme do korun stromů, aniž bychom si zlomili vaz. „Soví“ pískání a „pishing“ (sykavé zvuky á la naše sýkorky) fungují méně než v mírném pásu, ale někdy pomohou.

Mimozemšťan, pankáč a šilenec

Návštěva mnohopatrového majestátu nížinného deštného lesa je dětským snem snad každého přírodolmce. Nečekejte ovšem žádné „předváděčky“ jak v TV dokumentech. Najít ptáky v setmělém deštném lese není žádná legrace. Navíc hlavní ptačí aktivita začíná standardně půl- či čtvrt hodinku před rozbřeskem a pěkně symetricky končí stejnou dobu po něm. Druhý vrchol aktivity bývá na večer. Mezitím ptáky zahlédneme či uslyšíme jen občas.

Ale jaké! Kombinace modrých kožních laloků kolem očí, oranžovočervených zad a bílých rýdováků dodává bažantu ohnivohřbetému (*Lophura ignita*) sci-fi vzhled. Z keře na vás vykoukne drobná koroptev korunkatá (*Rollulus rouloul*) s nápadným červeným círem. Argus okatý (*Argusianus argus*) prochází kolem a nemá konce – samci mohou být až dvoumetroví. Podobný výčet skvostů by šlo uvést pro trogony, loboše, pity, ledňáčky, strakapoudy, sýkavky,... I neptáčkaře jistě zaujmou letové akrobacie a kovový lesk drongů (*Dicrurus* spp.) či maniakální chechot zoborožce štitnatého (*Rhinoplax vigil*).

Hill stations

Vedro v nížině může být neúnosné; už britští kolonizátoři před ním prchali do tzv. „hill stations“. Tyto malajské „Pece pod Sněžkou“ najdeme hned na několika místech centrálního pohoří Titiwangsa v přibližně 1000–1500 m n. m. Přirovnání s krkonošským turistickým lunaparkem může působit odpudivě, ale nemáte se čeho bát (kromě Genting Highlands).

Nejrozsáhlejší horská stanice je v Cameron Highlands. Kolem městeček Tanah Rata a Brinchang se můžete toulat nejen proslavenými skvostnými čajovými plantážemi, ale hlavně zachovalými horskými lesy. Nádherným „mlžá-

Foto: Tomáš Crim

Vousák zvučnohlasy (*Megalaima haemacephala*) krmí své potomstvo převážně plody.

kem“ (tedy vyšším horským lesem) se můžete proplazit až na Gunung Brinchang. Na jeho vrchol (2032 m) se lze dostat i autem, což je výhoda, pokud auto nemáte: ze silnice totiž uvidíte nesrovnatelně víc ptactva než v interiéru lesa. Za žádných okolností ale nepřeslechnete uširvoucí řehtačku vousáka pruhozobého (*Psilopogon pyrolophus*).

Bukit Larut (Maxwell Hill) je naopak nejmenší, nejstarší a nejsevernější stanice a také nejdeštivější místo v celé Malajsii. Po 13 km dlouhé cestě lze projít z nadmořské „nížky“ téměř nula do 1300 m a vidět tak druhy adaptované na různé typy lesa. Právě tady mě ohromila až

neživočišná dokonalost šatu loboše dlouhoocasého (*Psarisomus dalhousiae*).

Birderská jednička

To je legendární Bukit Fraser, kde se každoročně utkávají ptáčkaři v soutěži o největší počet pozorovaných druhů za 24 hodin. Fraser's Hill dýchá bizarní atmosférou, kde sousedí golfové hřiště, mešita, britská koloniální architektura a prvotřídní horský mlžný les protkaný řadou stezek. Tam si můžete užít tropické „feast and famine“ (hostina a hladomor) v krystalické podobě: po hodině, kdy žádný opeřenec ani nepípl, se přes vás přelije ptačí vlna. Pávicí bělo-

Foto: Tomáš Crim

Sojkovec malajský (*Trochaloheron peninsulae*), jeden ze 48 druhů západomalajských timálií, byl dříve s několika příbuznými taxony házen do jednoho koše jménem sojkovec žlutokřídý (*Garrulax erythrocephalus*). Žije v horských lesích (1000–2000 m n. m.) převážně v pevninské Malajsii. Zasahuje však okrajem areálu do jižního Thajska, a tak vypadl z krátkého seznamu endemických druhů západní Malajsie, který tak čítá jen čtyři druhy.

Horský „deštnák“ v Bukit Fraser.

hrdlí (*Rhipidura albicollis*) neuroticky kmitají svými vějířovitými ocásky, sojkovci kaštanohlaví (*Rhinocichla mitrata*) melodicky pohvizdují, timálie modroperé (*Siva cyanouroptera*) se akrobaticky zavěšují na spodní stranu listů. Pronikavý skřehot krasky zelenavé (*Cissa chinensis*) vyplašil skupinku snad nejpočetnějšího místního druhu, timálií malajských (*Alcippe peracensis*). Ještě se mihnou protažené rýdovákky dronga dlouhoocasého (*Dicrurus remifer*), představení končí. Na další si musíme počkat.

Ačkoli v průvodcích najdete informace o tom, na které stezce najdete který druh, ve skutečnosti jde spíš o loterii. V ní však zavilý birder vždy vyhrává! Zvláštní bonus jsou dvě silnice (Old Road a New Road) vedoucí do nížiny. Patří k nejlepším místům v pevninské Malajsii.

Sýkoru koňadru najdeme v Malajsii pouze v mangrovech.

Orlík rudoprsý (*Spilornis cheela*) - krásný dravec.

Kolem potoků podobným stylem pobíhají zimující konipas horský i „konipasoidní“, elegantní a plachý drozdek šedohřbetý (*Enicurus schistaceus*). Z cesty je vidět do korun plodících stromů. Při jedné z návštěv jsem se nemohl ubránit dojmu, že na nás z koruny nijak hustě olistěného a zdánlivě prázdného stromu něco kouká. Jaké bylo naše překvapení, když jsme po několikaminutovém pátrání našli obřího dvojzoborožce indického (*Buceros bicornis*). Nikdy bych nevěřil, že toto monstrum dokáže tak dobře klamat tělem. V nejvyšších polohách je šance najít skutečného VIB (Very Important Bird). „Brhlíkoidní“ timálie proužkoboká (*Cutia nipalensis*) je špekem, po kterém – zpravidla marně – pasou všichni ptáky posedlí návštěvníci.

Slepice v mangrovovém pekle

Nejohroženějším ekosystémem světa jsou mangrove. Kuala Selangor na pobřeží Malackého průlivu umožňuje díky vyvýšenému chodníku navštívit toto jinak nepřístupné prostředí. Najít unikátní pitu pobřežní (*Pitta megarhyncha*) není snadné, ale to vynahradí volavky, ledňáčci či elegantní luňáci brahminští (*Haliastur indus*). Zážitkem je slyšet kokrhání divoké formy kura

bankivského (*Gallus gallus*) z lesa lemujícího mangrovy.

Jak začít?

Před tím, než se po přeletu vrhnete na pravou tropickou přírodu v chráněných územích, doporučuji trochu aklimatizace. Nakoukat si běžné druhy jako „měřítka“ pro určování těch vzácnějších je první krok, který rozumný ptáčkař v novém prostředí udělá. V Kuala Lumpur se nabízejí Lake Gardens v centru nebo překvapivě dobrý Metropolitan Park na periferii. Z „našich“ druhů ve městech potkáte vrabce polního, který tu ekologicky zastupuje chybějícího vrabce domácího. Určitě nevynechejte rezervaci a arboretum „FRIM“ na předměstí Kuala Lumpur – právě odtud pocházejí jedny z nejpůsobivějších záběrů deštného lesa, které znáte z TV dokumentů a fotografií. Ideální úvod do poznávání přírody této „birder-friendly“ země. 🐦

Tomáš Grim učí na katedře zoologie Univerzity Palackého v Olomouci. Zabývá se především hnízdním parazitismem a urbanizací ptáků.